

บทที่ 7

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจไทยที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องส่งผลให้เกิดการกระจายรายได้ไปยังภูมิภาคต่างๆ ผู้มีรายได้น้อยมีฐานะดีขึ้น คนระดับกลางมีโอกาสยกระดับความเป็นอยู่ให้สูงขึ้น มีการพัฒนารูปแบบการบริโภคและการดำเนินชีวิตให้สะดวกสบายรวดเร็วยิ่งขึ้นโดยการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิต ทั้งนี้ปัจจัยที่ส่งเสริมการขยายตัวของบัตรเครดิตเกิดจากปัจจัยหลักด้านรอบด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และ เทคโนโลยี มีการนำระบบคอมพิวเตอร์เข้ามาใช้กับระบบธนาคารพาณิชย์ทำให้เริ่มเข้าสู่ยุคอิเล็กทรอนิกส์แบงก์ (Electronic Banking) อย่างแท้จริง ประกอบกับนโยบายของธนาคารแห่งประเทศไทยที่ต้องการปรับปรุงพัฒนาระบบการชำระเงินให้มีประสิทธิภาพและพัฒนาตราสารทางการเงินให้หลากหลายแทนการชำระด้วยเงินสดเพียงอย่างเดียว บริการด้านบัตรเครดิตเป็นบริการหนึ่งที่ธนาคารพาณิชย์เห็นว่าสามารถสร้างรายได้แก่ธนาคาร จึงมีการพัฒนาส่งเสริมและทวีความสำคัญเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ภายหลังจากการเปิดเสรีทางการเงินทำให้ธนาคารต่างประเทศขนาดใหญ่สามารถเข้ามาได้เต็มที่และพร้อมที่จะเสนอบริการการเงินที่ทันสมัย ทุกธนาคารจึงพยายามพัฒนาความหลากหลายของบัตรเพื่อขยายกลุ่มเป้าหมายให้ถือบัตรของตนเองและใช้จ่ายผ่านบัตรสูงขึ้น การขยายการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตส่วนหนึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงบทบาทของธนาคารแห่งประเทศไทย โดยลดบทบาทการควบคุมลง พร้อมทั้งเพิ่มบทบาทในฐานะผู้ชี้้นำให้สถานออกบัตรเดินไปในทิศทางที่ถูกต้อง การเปลี่ยนแปลงบทบาทของธนาคารแห่งประเทศไทยส่งผลสนับสนุนให้ระบบการเงินมีการแข่งขันสูงขึ้น ทั้งยังเพิ่มทางเลือกและเปิดโอกาสให้ลูกค้าผู้ใช้บริการได้ใช้วิจารณญาณของตนเองด้วยความระมัดระวัง

การเพิ่มเงินทุนภายในประเทศโดยระดมเงินออมภายในประเทศให้สูงขึ้นต้องใช้มาตรการหลายด้าน เช่น การควบคุมอัตราดอกเบี้ยทั้งเงินฝากและเงินกู้ ภายหลังจากยกเลิกการกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยในปี ค.ศ. 1991 มีส่วนช่วยให้อัตราการออมเพิ่มขึ้น คือเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.9 - 14.5 ขณะเดียวกันมีเงินทุนจากต่างชาติไหลเข้ามาในตลาดหลักทรัพย์และสถาบันการเงินในประเทศ ผลกระทบที่ตามมาคือ ภาวะการชำระหนี้ต่างประเทศสูงขึ้น ความสามารถการชำระหนี้

ลดลงและส่งผลให้บัญชีเดินสะพัดขาดดุลมากขึ้น แนวทางการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจจึงเน้นเป้าหมายการระดมเงินออมภายในประเทศโดยเน้นที่เงินออมภาคเอกชน ประชาชนในประเทศกำลังพัฒนา เช่น ประเทศไทย มีรายได้ในระดับพอยังชีพ การออมจะเกิดขึ้นเมื่อมีรายได้เหลือจากการบริโภค เพราะฉะนั้นนโยบายอัตราดอกเบี้ยและนโยบายเกี่ยวกับกองทุนเลี้ยงชีพจึงไม่ส่งผลกระตุ้นการออมมากนักในระยะสั้น รวมทั้งสังคมไทยยังมีความเหลื่อมล้ำ ดังนั้นการกระตุ้นการออมควรเน้นผู้มีรายได้สูงให้ออมมากขึ้นรวมถึงการใช้นโยบายกระจายรายได้ในระยะยาว นโยบายที่ใช้ได้แก่ การเพิ่มภาษีการบริโภค (Consumption Tax) ควบคุมการบริโภคโดยเฉพาะสินค้าฟุ่มเฟือยจากต่างประเทศ การตั้งกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ การออมแบบงูใจ (Contractual Saving) โดยมีมาตรการทางภาษีเข้ามาช่วยส่งเสริมให้มีการออมระยะยาวโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา และเพื่อดำรงชีพหลังเกษียณอายุ เช่น การจัดเก็บภาษีดอกเบี้ยเพียงร้อยละ 10 และการรณรงค์การออมระดับชาติ ปลูกฝังให้เห็นความสำคัญของการประหยัดและการออมตั้งแต่ระดับโรงเรียน รวมทั้งพยายามเลียนแบบการนิยามการบริโภคสินค้าต่างประเทศและสินค้าฟุ่มเฟือย นอกจากนี้การนำเงินออมไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อนำไปสู่เสถียรภาพทางเศรษฐกิจในระยะยาว

หลังการเปิดเสรีทางการเงินให้สถาบันการเงินต่างชาติเข้ามาดำเนินการตั้งแต่ปี ค.ศ. 1990 พบว่าระดับการออมภาคครัวเรือนลดลงจากร้อยละ 16 ในปี ค.ศ. 1988 เป็นร้อยละ 9 ในปี ค.ศ. 1995 เนื่องจากการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยของประชาชน การเปิดเสรีทางการเงินยังส่งผลให้ไม่สามารถใช้นโยบายภาษีในระยะยาวได้ รัฐบาลจึงพยายามหาเครื่องมือควบคุมปริมาณการใช้จ่าย โดยเฉพาะด้านการให้เครดิตล่วงหน้า เช่น เครดิตซื้อรถยนต์และบัตรเครดิต มาตรการเกี่ยวกับบัตรเครดิตที่ออกมา เช่น การกำหนดคุณสมบัติของผู้ถือบัตรที่เข้มงวดขึ้น การลดวงเงินการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิต การเพิ่มอัตราดอกเบี้ยเงินค้างชำระหนี้บัตรเครดิต เป็นต้น สาเหตุสำคัญ 3 ประการของการออกกฎเกณฑ์ข้อบังคับที่เข้มงวดเกี่ยวกับบัตรเครดิตของธนาคารแห่งประเทศไทยคือ

1. นโยบายการรักษาทรัพยากรเงินให้ใช้อย่างมีประสิทธิภาพในภาคการผลิตที่แท้จริง (Real Sector) ขณะเดียวกันจะสามารถดึงเงินจากลูกหนี้บัตรเครดิตกลับเข้ามาในระบบ ช่วยสร้างสภาพคล่องและป้องกันเงินไหลออกนอกประเทศ นโยบายที่ส่งผลกระทบต่อธนาคารและผู้ถือบัตรโดยตรง คือนโยบายการเพิ่มอัตรายอดชำระหนี้ขั้นต่ำเป็นร้อยละ 10 แม้ว่ากฎเกณฑ์ดังกล่าวจะส่งผลดีต่อธนาคารที่ช่วยเร่งให้ลูกหนี้นำเงินมาชำระซึ่งการลดภาระของธนาคารแต่หากผู้ถือบัตรไม่สามารถชำระได้ธนาคารจะต้องสำรองหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Non Performing Loan)

สูงขึ้น ซึ่งตัวเลขดังกล่าวธนาคารแห่งประเทศไทยต้องรายงานต่อเว็ลด์แบงก์ หากตัวเลขสูงเกินไป จะส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในเสถียรภาพของประเทศ

2. การออกมาตรการปรับปรุงคุณสมบัติของผู้ถือบัตรเครดิตเพื่อเป็นการควบคุมเงินเพื่อให้ อยู่ในขอบเขตข้อกำหนดของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ คือ ณ สิ้นปี ค.ศ.1996 ให้เงินเพื่ออยู่ ระดับ10%

3. ธนาคารแห่งประเทศไทยต้องการสร้างสภาพคล่องให้กับระบบการเงินของธนาคารพาณิชย์ เนื่องจากปัจจุบันมียอดตัวเลขผู้ถือบัตรมากกว่า 2 ล้านคน เดิมเกณฑ์ชำระหนี้ขั้นต่ำร้อยละ 5 ของยอดสินเชื่อคงค้าง เมื่อเพิ่มเป็นร้อยละ 10 และวงเงินขั้นต่ำ 2,000 บาท จะสามารถดึงเงินเข้าสู่ระบบกว่า 2 เท่า หากคำนวณค่าร้อยละ 10 ของวงเงินหมุนเวียนบัตรเครดิต 37 พันล้านบาท เท่ากับสภาพคล่องขั้นต่ำ 4 พันล้านบาทจะถูกเรียกกลับเข้าสู่ระบบไปยังภาคการผลิตที่แท้จริง

ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1996 กระทรวงพาณิชย์กำหนดให้มีการเก็บภาษีสินค้าฟุ่มเฟือยที่มีมูลค่ามากกว่า 20,000 บาท ที่นำเข้าประเทศไทยโดยนักท่องเที่ยวไทย นโยบายดังกล่าวส่งผลลดปริมาณการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตลงเพียงเล็กน้อย การใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตในต่างประเทศในไตรมาสที่สาม ปี ค.ศ. 1996 ประมาณ 3.16 ล้านบาท ลดลงเพียงเล็กน้อยจาก 3.29 ล้านบาทในไตรมาสที่สี่ ปี ค.ศ. 1995 อย่างไรก็ตามอัตราการเจริญเติบโตของการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตในต่างประเทศยังสูงถึงร้อยละ 20 ภาวะเศรษฐกิจที่ถดถอยในปี ค.ศ. 1997 และ ค.ศ.1998 ทำให้อัตราการเติบโตของการตลาดด้านการออกบัตร (issuing) มีแนวโน้มลดลง อัตราการขยายตัวของบัตรเครดิตลดลงจากร้อยละ 14 - 15 เหลือเพียงร้อยละ 2 ต่อไตรมาส จำนวนบัตรเครดิตในไตรมาสที่สามมีจำนวน 2,080,874 ใบเพิ่มจากไตรมาสก่อนเพียง 0.70% สะท้อนให้เห็นถึงการอนุมัติบัตรเครดิตของธนาคารพาณิชย์ที่เข้มงวดขึ้นตามนโยบายของธนาคารแห่งประเทศไทย ปริมาณการใช้จ่ายผ่านบัตรของคนไทยเท่ากับ 25.343 พันล้านบาทหรือลดลง 1.87 % จากไตรมาสที่สอง ในขณะที่การใช้จ่ายของชาวต่างชาติมีเพิ่มขึ้นเท่ากับ 8.439 พันล้านบาทหรือเพิ่มขึ้นจากไตรมาสก่อน 14.68 % ทำให้ปริมาณการใช้จ่ายผ่านบัตรรวมเพิ่มขึ้นคือ 33.682 พันล้านบาทหรือเพิ่มขึ้น 1.81% ทั้งนี้มีการใช้จ่ายนอกประเทศเท่ากับ 2.198 พันล้านบาทลดลงถึง 48.33% แสดงให้เห็นว่าคนไทยลดปริมาณการใช้จ่ายลงค่อนข้างมากโดยเฉพาะการใช้จ่ายนอกประเทศและปริมาณการใช้จ่ายในต่างประเทศส่วนใหญ่เป็นการใช้จ่ายของผู้ศึกษาในต่างประเทศซึ่งถือเป็นการลงทุนประเภทหนึ่ง พฤติกรรมการชำระหนี้ของผู้ถือบัตรมีการเปลี่ยนแปลงที่น่าสนใจคือ ไตรมาสที่สามปี ค.ศ. 1997

มีสินเชื่อกค้าง 44,632 พันล้านบาทเพิ่มจากไตรมาสที่สอง 1.59% แต่สัดส่วนสินเชื่อกค้างต่อปริมาณการใช้จ่ายลดลงค่อนข้างมาก คือมีสัดส่วนเพียง 2.54% หรือลดลงจากไตรมาสที่สอง 5.94% เนื่องจากผู้ถือบัตรเร่งการชำระคืนสินเชื่อบัตรเครดิตเพราะไม่ต้องการรับภาระอัตราดอกเบี้ยที่สูงขึ้นประกอบกับธนาคารพาณิชย์พยายามเร่งรัดการเรียกชำระคืนนี้บัตรเครดิตจากลูกค้า อย่างไรก็ตามการกำหนดวงเงินใช้จ่ายของผู้ถือบัตรไม่เกิน 2 เท่าของรายได้เฉลี่ยต่อเดือนส่งผลต่อการปรับโครงสร้างของวงเงินบัตรเครดิตคือ หากผู้ถือบัตรชำระยอดการใช้จ่ายตรงเวลาเมื่อครบอายุบัตรและต่ออายุบัตรใหม่วงเงินของลูกค้าจะลดลงทันที และธนาคารจะมีรายได้จากค่าธรรมเนียมลดลงตามวงเงิน ส่วนการเติบโตของการตลาดด้านการหาร้านค้า (Acquiring) มีแนวโน้มลดลงในอนาคตเนื่องจากอัตราการกระจุกตัวของร้านค้าสูงขึ้น (High Merchant Penetration) และประชาชนลดการใช้จ่ายผ่านบัตรเนื่องจากภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจ การแข่งขันที่สูงขึ้นในการหาร้านค้ารับบัตรก่อให้เกิดการแข่งขันลดราคาค่าธรรมเนียมร้านค้าซึ่งในที่สุดจะก่อผลเสียแก่ทุกฝ่าย สิ่งที่จะส่งเสริมการเจริญเติบโตของธุรกิจบัตรเครดิตในอนาคตคือ การออกกฎหมายที่จะเข้ามาดูแลการทำธุรกิจ รวมถึงการพัฒนาความร่วมมือของผู้ออกบัตรจัดตั้งอีดีซีพูล (EDC Pool) และการรณรงค์เปลี่ยนภาพจน์บัตรเครดิตจากเครื่องมือกระตุ้นการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยมาเป็นสิ่งจำเป็นในชีวิตประจำวัน

ตั้งแต่การเปิดเสรีทางการเงินในปี ค.ศ. 1990 บทบาทของนโยบายการเงินได้รับการพิจารณาและตั้งคำถามถึงความเหมาะสมของมาตรการที่ใช้มากขึ้น โดยเฉพาะนโยบายเกี่ยวกับตราสารทางการเงินใหม่ๆ วิทยาลัยพนธ์ฉบับนี้พยายามศึกษาความสัมพันธ์ของการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตต่อปริมาณเงินฝากในธนาคารพาณิชย์ เพื่อพิจารณานโยบายที่เหมาะสมที่จะกระตุ้นการออม เนื่องจากประเทศไทยประสบปัญหาการขาดดุลการค้าและขาดดุลบัญชีเดินสะพัดติดต่อกันเป็นระยะเวลาหลายปีและในแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น รัฐบาลจึงพยายามดำเนินมาตรการเร่งระดมเงินออมภายในประเทศที่มีประสิทธิภาพอย่างจริงจัง ผลการศึกษาพบว่าการใช้ผ่านบัตรเครดิตมีความสัมพันธ์ต่อปริมาณเงินฝากในบัญชีกระแสรายวันในทิศทางเดียวกัน เนื่องจากในประเทศไทยบัตรเครดิตยังไม่สามารถทำหน้าที่ตัวกลางการแลกเปลี่ยนได้สมบูรณ์เท่ากับเงินสดหรือเช็ค โดยเฉพาะเมื่อธนาคารแห่งประเทศไทยออกกฎลดวงเงินสินเชื่อกการใช้ผ่านบัตรเครดิต ทำให้ผู้ถือบัตรเครดิตส่วนหนึ่งจะชำระค่าสินค้าและบริการด้วยเช็คแทนการชำระเงินผ่านบัตรเครดิต และผลการศึกษาพบว่าการใช้ผ่านบัตรเครดิตมีความสัมพันธ์ทิศทางเดียวกับการฝากเงินในบัญชีสะสมทรัพย์และบัญชีฝากประจำ คือผู้ถือบัตรเครดิตสามารถลดปริมาณการถือเงินเพื่อเหตุฉุกเฉินลง

(Precaution Demand for Money) รวมทั้งมีระยะเวลาการผ่อนชำระหนี้บัตรเครดิตที่ยาวนานขึ้น ทำให้ผู้ถือบัตรสามารถนำเงินเหล่านี้ไปลงทุนหมุนเวียนและนำไปถือสินทรัพย์อื่นที่ให้ผลตอบแทน การวัดระดับการทดแทนระหว่างเงินในความหมายแคบและบัตรเครดิตพบว่าเท่ากับ -0.296 ซึ่งแสดงว่าบัตรเครดิตสามารถทดแทนเงินได้ต่ำ

การควบคุมการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตมีความสำคัญต่อการรักษาเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจเนื่องจาก แม้ว่าจะควบคุมการพิมพ์ธนบัตรออกมาเท่าเดิมแต่หากมีการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตสูงขึ้น ย่อมส่งผลให้ปริมาณการใช้จ่ายหมุนเวียนในระบบสูงขึ้น (Velocity) ส่งผลให้ราคาและอัตราผลตอบแทนของสินทรัพย์ทางการเงินเปลี่ยนแปลง ในที่สุดจะส่งผลกระทบต่อราคาในตลาดสินค้าและบริการ การดำเนินนโยบายการเงินให้มีประสิทธิภาพ สามารถพิจารณาจากสมการความสัมพันธ์ $MV = PY = GDP$ เมื่อ M คือ ปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจ V คือ อัตราการหมุนเวียน P คือ ระดับราคา และ Y คือ รายได้ ถ้าผู้ออกนโยบายต้องการรักษาเสถียรภาพระยะสั้น นโยบายที่ใช้คือการรักษาระดับรายได้ (GDP) ให้มีเสถียรภาพ แต่หากผู้ออกนโยบายไม่พิจารณาตัวแปรตราสารทางการเงินอื่นๆ เช่น การใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตที่สูงขึ้น ก็ไม่สามารถรักษาระดับอัตราการหมุนเวียน และรักษาระดับอัตราเงินเฟ้อ นอกจากนี้การพัฒนาตราสารทางการเงินดังกล่าวจะส่งผลให้ความยืดหยุ่นของเงินและความยืดหยุ่นของอัตราการหมุนเวียนต่ออัตราดอกเบี้ยสูงขึ้น ทำให้ผู้ออกนโยบายคาดการณ์อัตราการหมุนเวียนที่ถูกต้องยากขึ้น การควบคุมระดับรายได้ผ่านปริมาณเงิน และการกำหนดขนาดของ Open Market Operation จะเป็นไปด้วยความยากลำบาก ทำให้การดำเนินนโยบายการเงินมีประสิทธิภาพลดลง

อย่างไรก็ตามผู้ออกนโยบายทางการเงินควรพิจารณาถึงผลบวกของการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตต่อปริมาณเงินออม คือ การใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตมีส่วนส่งผลให้ปริมาณเงินฝากในบัญชีสะสมทรัพย์และบัญชีฝากประจำเพิ่มขึ้น การควบคุมวงเงินใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตที่เข้มงวดในระยะยาวอาจส่งผลให้ผู้ถือบัตรส่วนหนึ่งกลับไปใช้จ่ายผ่านเช็คและลดปริมาณเงินฝากในบัญชีสะสมทรัพย์และบัญชีฝากประจำ ดังนั้นการดำเนินนโยบายการเงินให้มีประสิทธิภาพสูงสุดนอกจากการควบคุมการผลิตเงินในระบบเศรษฐกิจยังควรพิจารณาระยะเวลาการจำกัดวงเงินการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตในระยะยาว บัตรเครดิตแม้ว่ามีใช้สิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตแต่ในสังคมเศรษฐกิจที่กำลังเจริญเติบโต บัตรเครดิตนับเป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิตประจำวัน ดังนั้นหากผู้ถือบัตรรู้จักใช้บัตรให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของผู้ถือบัตรให้เหมาะสมตามอัตรา บัตรเครดิตก็จะ

เป็นประโยชน์แก่ผู้ถือบัตรในแง่ของความสะดวกสบาย ปลอดภัย และเพิ่มผลตอบแทนในการบริหารเงิน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย